

NEUVOSTOLIITTO, 30 VUOTTA SITTEEN HAJONNUT

Joulukuussa 2021 tulee kuluneeksi 30 vuotta Neuvostoliiton sortumisesta, joka oli huipennus jo syksyllä 1989 tapahtuneelle kommunistijärjestelmien kaatumiselle itäisessä Keski- ja Etelä-Euroopassa. Noilla tapahtumilla oli välillinen vaikutuksensa myös Suomeen. Niinpä julkaisumme teemana on tällä kertaa *Neuvostoliitto, 30 vuotta sitten hajonnut*.

Kommunistista sosialismin mallia noudataneen, Venäjän sisällissodan lopputuloksen myötä koko maata kattavaksi muodostuneen neuvostodiktatuurin vuodet 1922–1991 olivat traaginen vaihe itäisen naapurimaamme historiassa viime vuosisadalla. Venäjä oli tuolloin myös Suomen kohtaloihin monella tavoin vaikuttanut valtio. Talvi- ja jatkosodat aluemenetyksineen, sotasyllisyysoikeudenkäynti, ns. vaaran vuodet, sotakorvaussuoritukset sekä YYA-sopimuksen aikajakso suomettumisilmiöineen ovat antaneet oman leimansa maamme 1900-lukuun. Tosin on muistettava myös vaikkapa Suomen säilyminen läntisenä demokratiana, maamme metalliteollisuuden voimistuminen sekä työväenpuolueiden mahdollisuudet tehdä rakentavaa hallituspolitiikkaa pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan toteuttamiseksi – kaikki ilmiöitä, jotka olivat tavalla tai toisella yhteydessä suhteeseemme sotavuosien jälkeiseen Neuvostoliittoon.

Merkittävin vaikutus Neuvostoliiton hajomisella suhteessa Suomeen oli sen merkitys maamme ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Vuonna 1995 voimaan astunut maamme jäsenyys EU:ssa sekä samoihin aikoihin alkanut ja siitä lähtien alati voimistunut kytkeytyminen läntiseen sotilas-yhteistyöhön asehankintoineen, yhteisine harjoituksineen ja isäntämaasopimuksineen olisivat olleet

YYA-sopimuksen vuosina täysin mahdottomia ratkaisuja. Tänäpäin Suomi on sen sijaan – muutoinkin kuin yhteiskuntana – osa länttä, kuten presidentti Niinistö on korostanut.

Neuvostoliitto-pakettimme aluksi Juri Shikalov valottaa laittoman tavarakaupan merkitystä neuvostoyhteiskunnan sortumisesta, minkä jälkeen Hannu Itkonen nostaa näyttämölle neuvostourheilun nousun ja tuhon. NL:n hajoamisen vaikutukset maamme tuonhetkiseen ulkopoliittikkaan ovat puolestaan Juha-Matti Ritvasen huomion kohteena. Tuomas Savonen tutkailee USA:n piskuisen kommunistipuolueen pitkäaikaisen johtajan, suomalais-syntyisen Gus Hallin vaiheita sekä suhtautumista Neuvostoliiton hajoamiseen. Kommunismin mustasta kirjasta Ruotsissa käyty keskustelu on Ville Okkosen artikkelin aiheena.

Lisäksi tarjolla on Anu Lahtisen artikkeli kotomatyöläisten pohjoismaisesta yhteistyöstä 1920-luvulla. Tero Tuomisto luo puolestaan katsauksen sosialidemokraattien ja työväenliikkeen vasemman laidan välisiin jännitteisiin Työväen Sivistysliitossa 1920–1950-luvuilla. Keskustelua-osiossa palataan jälleen teemaamme: Ulf Sundqvist ja Jouko Kajanoja muistelevat NL:n hajoamista omista näkökulmistaan. Tarjolla on perinteiseen tapaan myös graduesittelyjä, tuhti kattaus kirja-arvioita Neuvostoliittoa käsittelevästä ja muusta työväentutkimuksesta sekä uutispaketti työväen perinnelaitosten toiminnasta kuluneena vuonna.

Niin artikkeliemme kirjoittajat kuin muutkin työväentutkimuksen harrastajat ja ammattitutkijat ovat arkistojen aktiivikäyttäjii. Arkistotoiminta Kansallisarkiston johdolla on välttämätön tekijä kansakuntamme menneisyyden ja siten sen olemassaolon tallentajana. Sivi-

tysvaltio ei tule toimeen ilman hyvin toimivia, asiakkaitaan riittävin henkilö- ym. resurssein palvelevia arkistoja. Tässä kentässä ovat merkittäväällä sijalla myös yksityiset keskusarkistot, jotka elo-syyskuun vaihteessa julkistivat vetoamuksen riittävien valtionavustusten puolesta. Vaaranahan ovat ensi vuodelle kaavailut huomattavat avustusleikkaukset, jotka kohdistuisivat arkistojen henkilöstökuluihin. Me allekirjoittaneet vetoamme valtiovaltaan kyseisten leikkaushankkeiden peruuttamiseksi. Vaikka vetoamus julkistettiin jo elo-syyskuun vaihteessa, sen sanoma ja lähtökohdat pätevät ajasta riippumatta, ja siksi myös Työväentutkimus Vuosikirja julkaisee vetoamuksen allekirjoituksineen.

Tärkeää on myös se, että julkaisumme kustantajan, Työväenperinne ry:n vastuulla oleva Työväenliikkeen kirjasto voi toimia omalla tärkeällä toimialallaan jatkossakin. Kirjasto on toimijana pieni, mutta se tekee merkittävää työtä työväenkulttuurin ja työväentutkimuksen hyväksi, ja sen toiminta olisi vaarassa, mikäli myös sitä kohtaisivat avustusleikkaukset. Niin ei saa tapahtua.

Alkaneen 2020-luvun kunniaksi on tässä numerossa viety päätökseen julkaisussamme

kaksi vuotta sitten aloitettu ja viime vuonna jatkettu ulkoasu-uudistus nimiösvuineen, joka sekkin on omiaan korostamaan Työväentutkimus Vuosikirjan asemaa muiden vastaavien tieteellisten julkaisujen joukossa. Julkaisumme taittajana oli täälläkin kertaa tehtävään useamman vuoden tauon jälkeen vuosi sitten palannut Maija Räisänen. Hänelle jälleen kiitokset erinomaisesta yhteistyöstä. Kiitän myös toimitusta oivallisesti sujuneesta yhteistyöstä, samoin kaikkia kirjoittajiamme – teidän panoksennehan työväentutkimuksen saralla on julkaisumme olemassaolon edellytys. Kiitokset myös saamistamme tuki-ilmoituksista. Kiitokset mukana olosta myös teille, hyvät lukijat, joille vuosikirjaa teemme ja välitämme eri osioissamme tietoa tutkimusalamme uusimmista hankkeista ja julkaisuista.

Näissä merkeissä toivotan kaikille kiintoisia lukuhetkiä julkaisumme parissa ja miellyttävää joulunaikaa!

Erkki Vasara
päätoimittaja
erkki.vasara@helsinki.fi